

โคราชจีโอพาร์ค สู่อิโพพาร์คโลกยูเนสโก

โดย ผศ.ดร.ประเทือง จินตสกุล
ผู้อำนวยการโคราชจีโอพาร์ค

1. ความเป็นมา

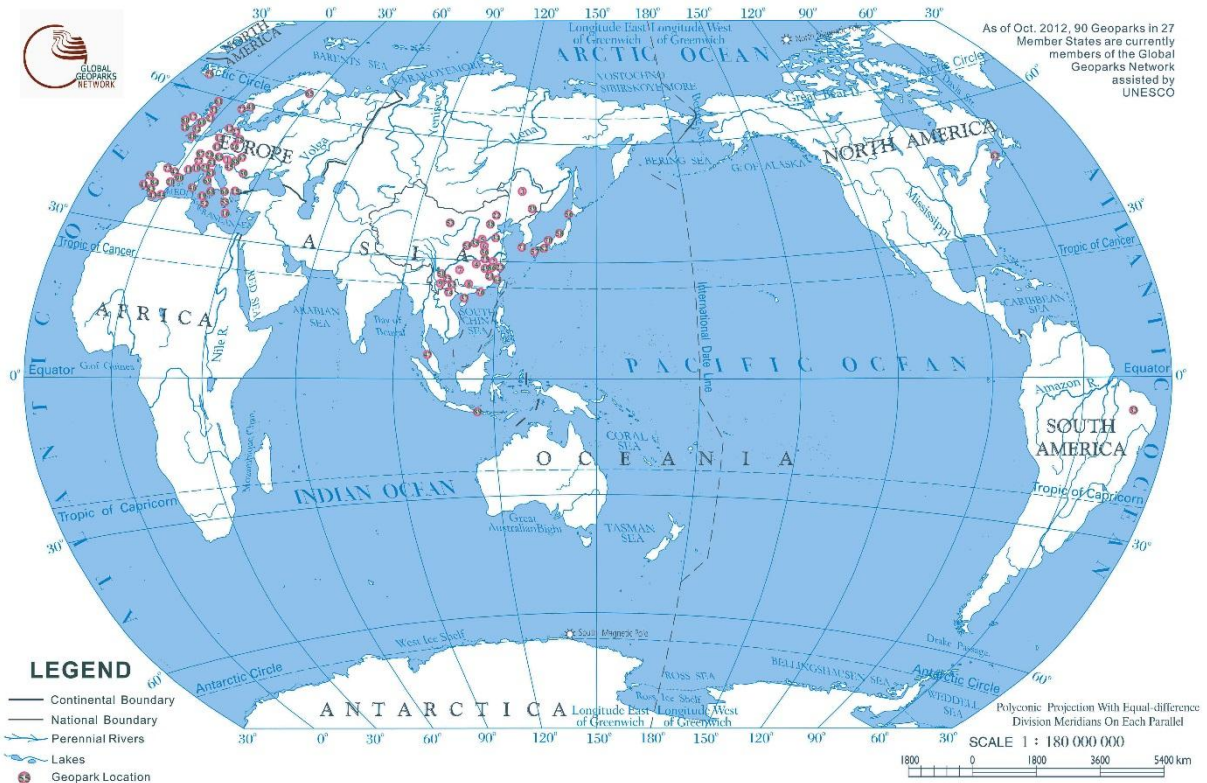
องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (UNESCO) มีนโยบายที่จะอนุรักษ์แหล่งธรณีวิทยาที่มีคุณค่าในระดับนานาชาติ และ/หรือแหล่งธรรมชาติอื่นหรือวัฒนธรรมในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเกิดผลดีต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่น พื้นที่จังหวัดนครราชสีมา มีความอุดมสมบูรณ์ และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงเป็นแหล่งซากดึกดำบรรพ์ที่มีคุณค่าในระดับนานาชาติ อีกทั้งมีแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่สำคัญยังเป็นจังหวัดเดียวของประเทศไทยที่มีโปรแกรมการอนุรักษ์และริเริ่มขององค์การยูเนสโกอยู่แล้วถึง 2 โปรแกรม คือ 1) มรดกโลก (World Heritage) ผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ 2) มนุษย์และชีวมณฑล (Man & Biosphere) พื้นที่สงวนชีวมณฑลป่าสะแกราช สำหรับโปรแกรมที่ 3) จีโอพาร์คโลกยูเนสโก (UNESCO Global Geopark) นั้น มีคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจากยูเนสโก ซึ่งเคยมาตรวจสอบพื้นที่ในจังหวัดนครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2558 เห็นว่าพื้นที่ในเขตอำเภอสีคิ้ว สูงเนิน ขามทะเลสอ เมืองนครราชสีมา และเฉลิมพระเกียรติ เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ในการดำเนินการจัดตั้งเป็นจีโอพาร์คโลกได้ในอนาคต ทางจังหวัดนครราชสีมาจึงได้ประกาศให้เป็นจีโอพาร์คระดับจังหวัด ตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน 2558 เพื่อดำเนินการพัฒนายกระดับการจัดตั้งจีโอพาร์ค การท่องเที่ยว และคุณภาพชีวิตต่อไป

2. ความหมายของจีโอพาร์ค/อุทยานธรณี

จีโอพาร์ค (Geopark) หรืออุทยานธรณี คือ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์แห่งหนึ่งที่ถูกประเทศและแหล่งธรณีวิทยามีคุณค่าในระดับนานาชาติ รวมทั้งแหล่งธรรมชาติอื่นและวัฒนธรรมที่สำคัญและสัมพันธ์กับแหล่งธรณีวิทยา และมีการบริหารจัดการแบบองค์รวม ทั้งในด้านการอนุรักษ์ การศึกษา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจากล่างสู่บน (Bottom-up)

จีโอพาร์คโลกอาศัยคุณค่าของมรดกทางธรณีวิทยา (Geological Heritage) ร่วมกับคุณค่าของมรดกทางธรรมชาติวิทยา และคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ในการเสริมสร้างให้เกิดความตระหนักรู้และความเข้าใจให้มากขึ้นในประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรในโลกอย่างยั่งยืน การบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศโลก และการลดผลกระทบจากพิบัติภัยธรรมชาติ เพื่อยกระดับของความตระหนักรู้ของประชาชนให้เห็นความสำคัญของมรดกทางธรณีวิทยาในจีโอพาร์คโลกตั้งแต่อดีตจนถึงสังคมปัจจุบัน จีโอพาร์คโลกของยูเนสโกทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง และทำให้มีเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นกับพื้นที่จีโอพาร์คมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น การสร้างวิสาหกิจชุมชนโดยมีนวัตกรรมใหม่ การสร้างงานใหม่ และการสร้างหลักสูตรการอบรมที่มีคุณภาพสูง จะถูกสร้างขึ้นจนกลายเป็นแหล่งของรายได้เสริมใหม่ของชุมชน ผ่านการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ ในขณะเดียวกัน ทรัพยากรทางธรณีวิทยาที่ได้รับการปกป้องและอนุรักษ์ไปพร้อมกัน

จีโอพาร์คโลกยูเนสโก 147 แห่งใน 41 ประเทศทั่วโลก

3. ความหมายของ “โคราชจีโอพาร์ค”

หมายถึง “พื้นที่ลุ่มน้ำลำตะคอง ในเขตอำเภอสีคิ้ว สูงเนิน ขามทะเลสอ เมืองนครราชสีมา และเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา ที่มีภูมิประเทศเขาควาย (เขารูปอู้น้ำ) และฟอสซิล 3 ยุค¹ โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ (Cuesta & Fossil Land) เชื่อมโยงกับระบบนิเวศป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง และวิถีชีวิตผู้คนกว่า 4,000 ปี

4. ที่มาของชื่อ “โคราชจีโอพาร์ค”

“โคราชจีโอพาร์ค หรือ อุทยานธรณีโคราช” ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “Khorat Geopark” ด้วยเหตุผลดังนี้

1) ในทางธรณีวิทยา “โคราช” หรือ “Khorat” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2544) เป็นชื่อกลุ่มหินโคราช (Khorat Group) ที่เป็นชุดของชั้นหินตะกอนรวมความหนาแน่นกว่า 4,000 เมตร รองรับพื้นที่ราบสูงโคราช และจีโอพาร์ค ที่มีอายุอยู่ในช่วง 210 – 65 ล้านปีก่อน และเป็นหินโพลีให้เห็นชัดเจนในบริเวณริมถนนมิตรภาพของโคราชจีโอพาร์ค รวมทั้งมีเอกสารทางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์โลกที่เป็นภาษาต่างประเทศกล่าวอ้างอิงจำนวนมาก

2) ชื่อ “โคราช” หรือ “Khorat” ได้ถูกใช้เป็นชื่อวิทยาศาสตร์ระดับสกุลและชนิดในการจำแนกฟอสซิลสัตว์สายพันธุ์ใหม่ของโลกหลายชนิดในวารสารวิทยาศาสตร์นานาชาติ เช่น อูรังอุตังโคราช (*Khoratpithecus*) จระเข้โคราช (*Khoratosuchus*) เต่าชนิดที่พบที่โคราช (*Kizylkumemys khoratensis*)

3) เป็นชื่อเดิมของเมืองนครราชสีมา ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ก่อนชื่อเมืองนครราชสีมา โดยเมืองเก่าชื่อ “โคราช” ที่อำเภอสูงเนิน มีอายุมากกว่า 1,000 ปี

ขอบเขตอุทยานธรณีโคราช ครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอต่อเนื่องกันในบริเวณลุ่มน้ำลำตะคองตอนกลางถึงตอนล่าง คือ อำเภอสีคิ้ว สูงเนิน ขามทะเลสอ เมืองนครราชสีมา และเฉลิมพระเกียรติ รวมพื้นที่ 3,167 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 15.22 ของพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

¹ ฟอสซิล 3 ยุค คือ

1. ยุคครีเทเชียส หมายถึง ฟอสซิลไดโนเสาร์และสัตว์ร่วมยุคที่พบในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา ขามทะเลสอและสูงเนิน อายุยุคครีเทเชียสตอนต้น (ราว 110 ล้านปีก่อน)
2. ยุคนีโอจีน หมายถึง ฟอสซิลช้างดึกดำบรรพ์และสัตว์-พืชร่วมยุค ที่พบในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ อายุอยู่ในสมัยไมโอซีนตอนกลางถึงสมัยไพลโอซีน (16 – 2.6 ล้านปีก่อน)
3. ยุคควอเทอร์นารี หมายถึง ฟอสซิลช้างดึกดำบรรพ์และสัตว์-พืชร่วมยุค ที่พบในอำเภอเฉลิมพระเกียรติและอำเภอเมืองฯ มีอายุ (2.6 – 0.01 ล้านปีก่อน)

5. ความโดดเด่นทางด้านธรณีวิทยาในระดับนานาชาติ (International geological significances)

5.1 ลักษณะภูมิประเทศเคเวस्ता (Cuesta) หรือเขารูปอู๊ด

เคเวस्ताโคราช (Khorat Cuesta) เป็นชื่อเคเวस्ताบริเวณขอบและใกล้ขอบที่ราบสูงโคราช (Khorat Plateau) ของหินทรายหมวดหินพระวิหารและหมวดหินภูพานที่ต้านทานมากกว่าหินโคลงของหมวดหินอื่น ๆ จึงก่อให้เกิดเป็นเคเวस्ताหรือเขารูปอู๊ด 2 แนวคู่ขนานกัน (Double Cuesta) จำนวนมากกว่า 20 เขา ในพื้นที่จีโอพาร์ค โดยมีความสูงอยู่ในช่วง 400-800 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เช่น เขายายเที่ยง เขาขนานจิต เขากรวดน เขาสะเดา เขาซับประคู้ เขาปิ่นแตก เขาเขียว เขาสามสิบส่าง เป็นต้น และอยู่ในเขตอำเภอสีคิ้วกับอำเภอสูงเนิน เขาเหล่านี้เกิดจากลำตะคองและสาขาไหลตัดผ่านหรือเซาะกร่อน นำตะกอนกรวด ทรายทรายแป้งและดินเหนียวไปทับถมในที่ราบหรือที่ราบลุ่มจนถึงอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จึงทำให้เกิดภูมิประเทศเขาสลับหุบเขาเป็นแนวในทิศตะวันตกเฉียงเหนือ-ตะวันออกเฉียงใต้ ในบริเวณด้านตะวันตกสุด ซึ่งบางส่วนเกิดเป็นช่องเขาน้ำกีด (Water Gap) เช่น บริเวณลำตะคองระหว่างเขายายเที่ยงและเขาเขื่อนลั่น กับเขาขนานจิตและเขาเตียน ทำให้สามารถสร้างเขื่อนลำตะคองได้ ส่วนบริเวณที่ถัดออกมาทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ ลำตะคองและสาขาไหลกัดเซาะพื้นที่มาก่อนหรือนานกว่า จึงเกิดภูมิประเทศเป็นเขาโดด ในพื้นที่ราบลูกคลื่นลอนลาด โดยกระจายตัวเป็นแนวเขาโดดคู่ขนานกับแนวแรกที่กล่าวแล้ว คือ แนวเขาโดดเขาผาแดง - เขาพริก - เขาเขียว

5.2 ซากดึกดำบรรพ์

สิ่งที่เป็นความพิเศษเฉพาะพื้นที่ (Unique) ในทางธรณีวิทยา คือ ฟอสซิลไดโนเสาร์และสัตว์ร่วมยุคจำนวนมากและหลากหลายชนิดในชั้นหินกรวดมนปนปูนที่แทรกสลับชั้นอยู่กับหินทราย ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา กับฟอสซิลช้างดึกดำบรรพ์และสัตว์ร่วมยุค รวมทั้งไม้กลายเป็นหินที่สะสมตัวอยู่ในชั้นตะกอนร่วนกรวดทราย ในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ เมืองนครราชสีมา และอำเภอลำทะเมนชัย จนอาจกล่าวได้ว่า เมืองโคราช คือ มหานครแห่งบรรพชีวินของโลก หรือเวิร์ลพาลีโอสโตโพลิส (World Paleontopolis)

แหล่งฟอสซิลช้างดึกดำบรรพ์และไดโนเสาร์

1) แหล่งไดโนเสาร์ ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา และอำเภอใกล้เคียง เป็นแหล่งพบฟอสซิล ไดโนเสาร์จำนวนนับพันชิ้น ฟอสซิลไดโนเสาร์มากกว่า 200 ชิ้น และพบไดโนเสาร์อิควโนดอนต์สายพันธุ์ใหม่ของ โลกแล้ว 3 สกุน มากที่สุดเในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ราชสีมาซอรัส สุรนารีเอ (*Ratchasimasaurus suranareae*) สยามโมดอน นิมงามมิ (*Siamodon nimngam*) และ สิรินครนา โคราชเอนซิส (*Sirindhorna khoratensis*) พบจระเข้สายพันธุ์ใหม่ขงโลก โคราโตซุคัส จินตสกุไล (*Khoratosuchus jintasakuli*) เต่า พันธุ์ใหม่ขงโลกชนิด คิซิลคูเมมิส โคราชเอนซิส (*Kizylkumemys khoratensis*) รวมทั้ง ไดโนเสาร์พันธุ์กิน เนื้อที่คาดว่ามีความยาวมากกว่า 10 เมตร ในจำพวก “คาร์คาโรดอนโตซอร์” (*Carcharodontosaur*)

ฟอสซิลสัตว์แหล่งโคราชจีโอพาร์ค...พันธุ์ใหม่ของโลก
 Animal Fossils of Khorat Geopark...New Genus/Species
 แหล่งอำเภอมืองนครราชสีมาและอำเภอลำทะเมนชัย

2) แหล่งฟอสซิลไม้กลายเป็นหิน พบกระจายทั้งบนผิวดินและใต้ดินในทุกอำเภอของอุทยานธรณีด้วยความสวยงามที่มีเนื้อดั่งอัญมณี ความหลากหลายชนิดและรูปแบบการพบในปริมาณที่มาก และพบเป็นพันธุ์ใหม่ของโลกหลายชนิดทำให้จังหวัดนครราชสีมาและหลายภาคส่วน ร่วมกันจัดตั้งสถาบันวิจัยและพิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหินและทรัพยากรธรณีขึ้นในอำเภอมืองนครราชสีมา และนับเป็นพิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหินขนาดใหญ่แห่งแรกของเอเชียและเป็น 1 ใน 7 แห่งของโลก

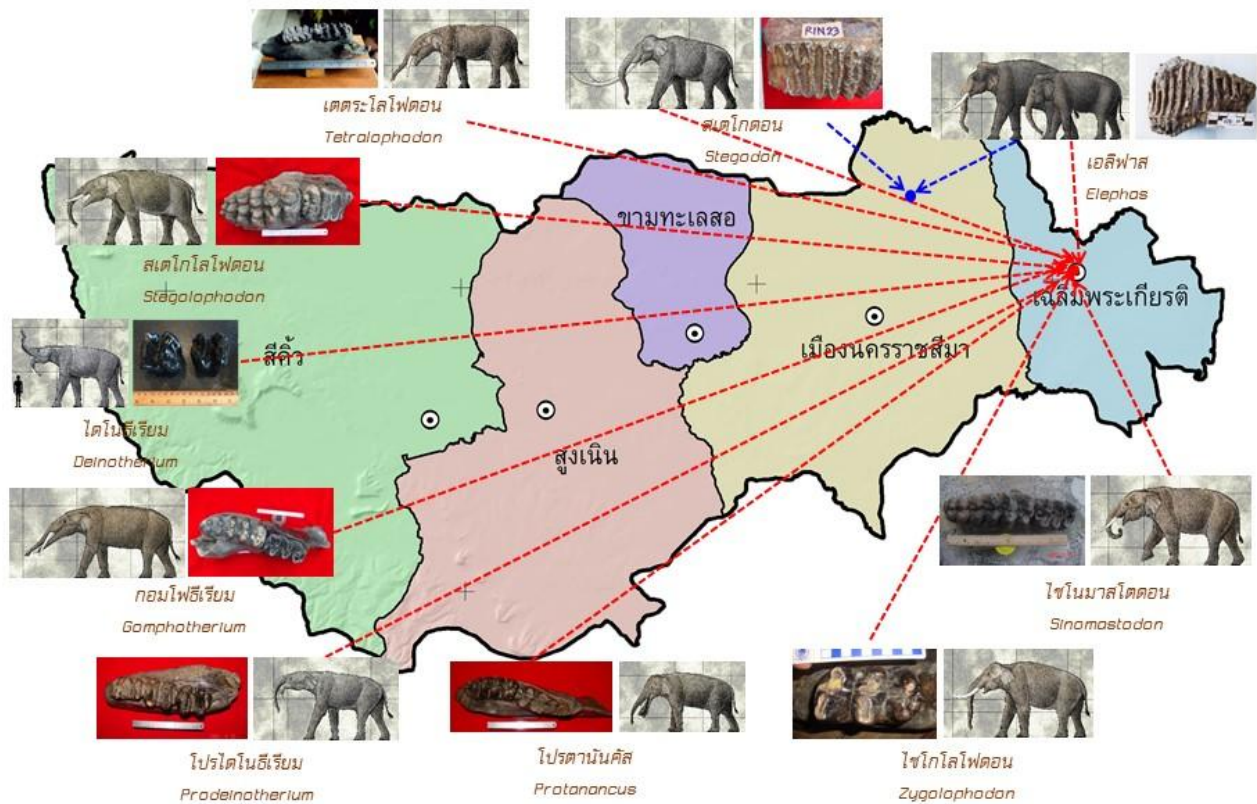

3) แหล่งฟอสซิลช้างลุ่มน้ำมูล เป็นแหล่งในอำเภอเฉลิมพระเกียรติและอำเภอเมืองนครราชสีมา ในพื้นที่ราบลุ่มบริเวณจุดบรรจบของลำตะคองกับแม่น้ำมูลที่เป็นสายหลักของภาคอีสาน รวมทั้งในลุ่มน้ำลำเชียงไกรอีกสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล โดยพบฟอสซิลช้างดึกดำบรรพ์หลากหลายสายพันธุ์ที่สุดในโลกที่มีอายุอยู่ในช่วง 16 - 0.01 ล้านปีก่อน คือพบถึง 10 สกุล จาก 55 สกุลที่พบทั่วโลก (ร้อยละ 18) ได้แก่ ช้างสี่งากอมโพธิ์เรียม (*Gomphotherium*) ช้างงาจอบเล็กโปรโตโนธีเรียม (*Prodeinotherium*) ช้างงาเสียมโปรตานันคัส (*Protanancus*) เตตระโลโฟดอน (*Tetralophodon*) สเตโกโลโฟดอน (*Stegolophodon*) ไฮโกโลโฟดอน (*Zygalophodon*) ช้างงาจอบใหญ่ไดโนธีเรียม (*Deinotherium*) ช้างสองงาไซโนมาสโตดอน (*Sinomastodon*) สเตโกดอน (*Stegodon*) และเอลิฟาส (*Elephas*) แหล่งพบเป็นบ่อทรายริมแม่น้ำมูลในตำบลท่าช้าง และพบร่วมกับสัตว์อื่น ๆ ซึ่งบางชนิดเป็นสายพันธุ์ใหม่ของโลก ได้แก่ อูรังอุตังโคราช (*Khoratpithecus piriya*) บรรพบุรุษฮิปโปโบราณ คือ เมอริโคโปแตมัส ท่าช้างเอนซิส (*Merycopotamus thachangensis*) แรดโคราชไร่นอ (*Aceratherium porpani*) รวมทั้งฟอสซิลสัตว์อื่น ๆ อีกจำนวนมาก เช่น ยีราฟคอสั้น ม้าสามนิ้วฮิปโปเรียม ฮิปโปโบราณ ซาลิโคเธอร์ สือเขี้ยวดาบ หมูป่า กวางเขาเกลียว วัวควาย จระเข้ ตะโขง ตะพาน้ำ หอยกาบ ฯลฯ โดยคาดว่าแหล่งฟอสซิลสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมท่าช้าง ซึ่งมีอายุอยู่ในสมัยไมโอซีน-ไพลโอซีน-ไพลสโตซีน มีความสำคัญเทียบเท่าแหล่งมรดกโลกเมสเซล (Messel) ซึ่งเป็นแหล่งฟอสซิลสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในสมัยอีโอซีน (57 – 36 ล้านปีก่อน) ของประเทศเยอรมนี ส่วนในพื้นที่ราบทางตอนเหนือของอำเภอเมืองนครราชสีมา พบฟอสซิลสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมสมัยไพลโตซีนตอนปลาย หลากหลายชนิดมากที่สุดที่เคยขุดค้นได้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ต่ำกว่า 15 ชนิด เช่น ไฮยีน่า ช้างสเตโกดอน ช้างเอลิฟาส กวางดาว กูปรี ลิงแม็คแคค หม่าโน เลียงผาใต้ แรดชวา แรดอินเดียน เป็นต้น

ฟอสซิลฟันช้างดึกดำบรรพ์ 10 สกุล จากแหล่งบ่อทรายในอำเภอลำทะเมนชัย
และ 2 สกุล จากแหล่งบ่อขุดสระน้ำในอำเภอมืองนครราชสีมา

6. มรดกทางธรณีวิทยา ธรรมชาติ และวัฒนธรรม

โคราชจีโอพาร์ค มีมรดกทางธรณีวิทยา ธรรมชาติอื่น ๆ และวัฒนธรรมที่สำคัญและสัมพันธ์กัน จำนวน 35 แห่ง ตารางที่ 1 โดยจำแนกเป็นแหล่งที่มีคุณค่าในระดับนานาชาติ (INT) กรณีที่มีบทความทางวิชาการตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการระดับนานาชาติ ส่วนในระดับประเทศ (NAT) มักจะเป็นแหล่งที่สังกัดหรือขึ้นอยู่กับหน่วยงานใน ส่วนกลางของประเทศ นอกนั้นจะเป็นระดับท้องถิ่น (LOC) และยังมีแหล่งประเภทแหล่งเป็นแหล่งธรณีวิทยา (G) ธรรมชาติอื่น ๆ (N) และแหล่งวัฒนธรรม (C) รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ การศึกษา การท่องเที่ยวหรือการคุ้มครองด้วย

ตารางที่ 1 รายชื่อแหล่งธรณีวิทยา แหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่อุทยานธรณีโคราช จำนวน 35 แหล่ง

ลำดับ ที่	ชื่อแหล่ง	ประเภท แหล่ง	ระดับ ความสำคัญ	วิทยา ศาสตร์	การ ศึกษา	การ ท่องเที่ยว	การ คุ้มครอง
1	พิพิธภัณฑน์ไม้กลายเป็นหินฯ	G	INT	X	X	X	X
2	แหล่งไดโนเสาร์โคราช	G	INT	X			
3	บ่อนดินภูเขาทอง	G	REG	X			
4	กำแพงประตูชุมพลและอนุสาวรีย์ ท้าวสุรนารี	C	NAT		X	X	X
5	พิพิธภัณฑน์เมืองนครราชสีมา	C	NAT		X	X	X
6	ปราสาทหินพนมวัน	C	NAT		X	X	X
7	พิพิธภัณฑน์ซากดึกดำบรรพ์โคกสูง	G	INT	X	X		X
8	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ หนองระเวียง	N	NAT		X	X	X
9	บ่อเกลือหนองสรวง	G	REG	X			
10	บ่อนดินโป่งแดง	G	REG	X			
11	พิพิธภัณฑน์ซากดึกดำบรรพ์ตำบล ท่าช้าง	G	INT	X	X		X
12	บ่อทรายบ้านพระพุทธร	G	REG	X			
13	กุมภลักษณ์มอจะบก	G	REG		X		X
14	แหล่งหินตัดสี่คิ้ว	G/C	NAT		X	X	X
15	วัดป่าเขาหินตัด	G/C	REG		X	X	X
16	ถ้ำเขาจันทร์งามและภาพเขียนสี	G/N/C	NAT		X	X	X
17	ผายายเที่ยง	G/N	REG		X	X	X
18	จุดชมวิวเขาายายเที่ยง	G	REG		X	X	
19	ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ คลอง ไผ่	N	NAT		X	X	X
20	หินทรายเขียวซบกระสังข์	G	REG	X			
21	ผาบุงคา - ผาคู่รัก	G	REG		X		
22	วัดเขาพริก หรือ วัดพระพุทธรบาท คีรีวันน์เขาพริก	G/N/C	REG		X		
23	เมืองเสมา	C	NAT		X	X	X
24	พระนอน	C	NAT		X	X	X
25	ปราสาทเมืองแขก	C	NAT		X	X	X
26	น้ำตกวะภูแก้ว	G	REG		X	X	
27	วัดป่าภูผาสอง	G/N/C	REG		X	X	X
28	น้ำตกวังเณร	G	REG		X	X	

ลำดับ ที่	ชื่อแหล่ง	ประเภท แหล่ง	ระดับ ความสำคัญ	วิทยา ศาสตร์	การ ศึกษา	การ ท่องเที่ยว	การ คุ้มครอง
29	พูปาดาล	G	REG		X		
30	วัดเขาขาด	G	REG		X		
31	เขาสามสืบสว่าง	G/N	REG		X	X	X
32	แหล่งหินตัดสูงเนิน	G/N/C	REG		X		X
33	ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชา บ้าน ยวน	C	REG		X	X	X
34	ตลาดน้ำฉ่า	C	REG		X		
35	สวนพฤกษศาสตร์ มทส.	N	REG	X	X	X	X

ตัวอย่างมรดกทางวัฒนธรรม-ธรณีวิทยาในโคราชจีโอพาร์ค

แหล่งหินตัดสี่คว

พระพุทธรูปไสยาสน์หินทรายสมัยทวารวดี

ปราสาทหินพนมวัน

ประตูล้อมพล

ตัวอย่างมรดกทางธรรมชาติในโคราชจีโอพาร์ค

จิ้งเหลนเขียวโคราช, ชนิดใหม่

Lygosoma koratense (Smith, 1917)

กระรอกหลากสีชนิดย่อยสีขาว,
ฝูงใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

Callosciurus finlaysonii bocourti (Horsfield, 1823)

ไก่ฟ้าพญาลอ, นกประจำชาติไทย

Lophura diardi (Bonaparte, 1856)

ถนนไชย, วงศ์เดียวกับไม้มะม่วง, ชนิดหายาก

Buchanania siamensis Miq.

ตัวอย่างมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ในโคราชจีโอพาร์ค

เพลงโคราช

โต๊ะโคราช

บ้านโคราช

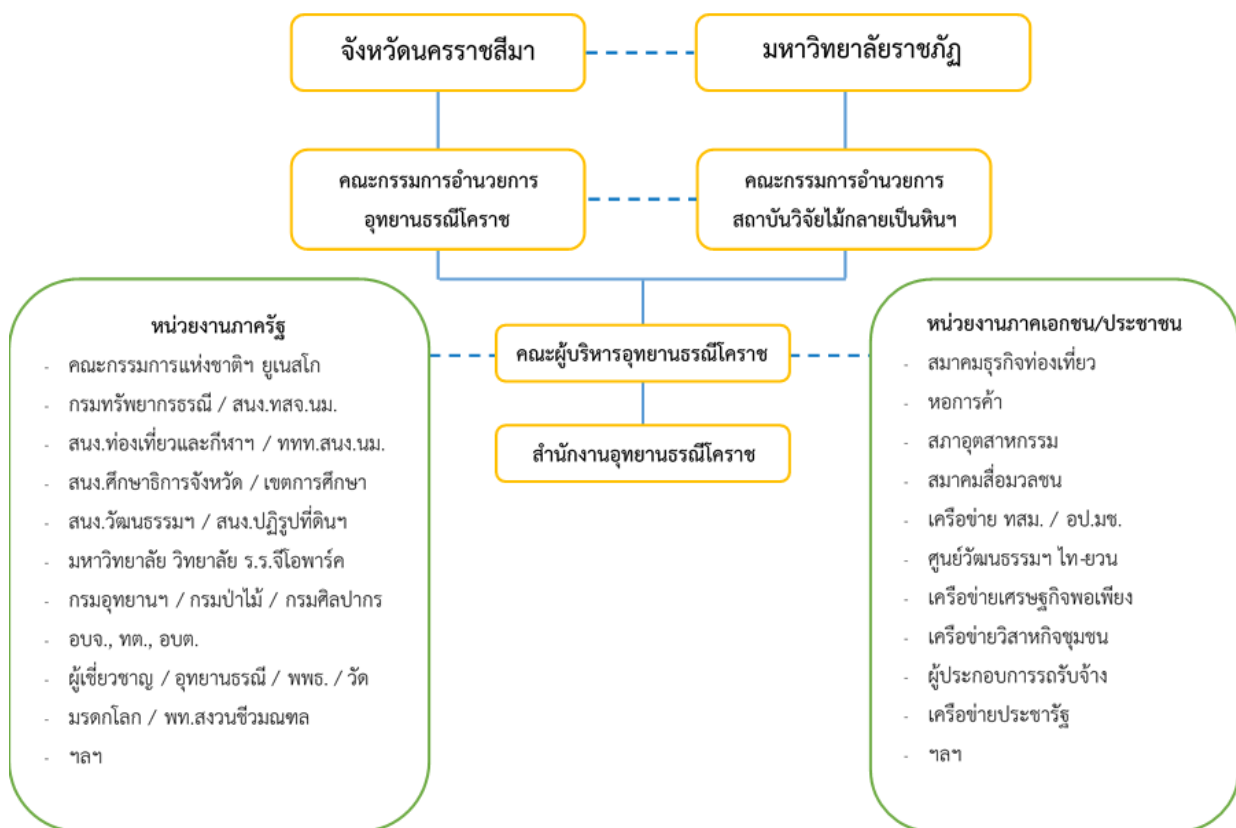
ผ้าไทยวน

7. การบริหารจัดการจีโอพาร์ค

โคราชจีโอพาร์คบริหารจัดการโดยคณะบุคคล 2 คณะ คือ 1) คณะกรรมการอำนวยการโคราชจีโอพาร์ค ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมาเป็นประธาน ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเลขานุการ และผู้อำนวยการโคราชจีโอพาร์คเป็นผู้ช่วยเลขานุการ และหัวหน้าส่วนราชการภายในจังหวัดที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ รวม 35 คน มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและกำกับการดำเนินงานตามนโยบายของคณะกรรมการ และ 2) คณะผู้บริหารโคราชจีโอพาร์ค ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ ที่ปรึกษา รองผู้อำนวยการฝ่ายต่าง ๆ ผู้จัดการ นักธรณีวิทยาท้องถิ่น เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ และแกนคณะทำงานบริหารในพื้นที่ 5 อำเภอของจีโอพาร์ค อำเภอละ 3 คน รวมทั้งหมด 24 คน มีหน้าที่บริหารจัดการให้เป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการอำนวยการ และตามแนวทางของจีโอพาร์คโลกยูเนสโก

แผนภูมิองค์กรบริหารจัดการอุทยานธรณีโคราชในระดับจังหวัด

8. การอนุรักษ์แหล่งธรณีวิทยา

การอนุรักษ์เป็นกิจกรรมสำคัญประการหนึ่งของจีโอพาร์คทุกแห่ง โคราชจีโอพาร์คมีการอนุรักษ์ฟอสซิลในแหล่งพบที่สำคัญ เช่น ไม้กลายเป็นหินบริเวณป่าไม้กลายเป็นหินโกรกเดือนห้า พื้นที่ประมาณ 10 ไร่ ซึ่งมีศาลาคลุมหลุมไม้กลายเป็นหิน 5 หลัง รวมทั้งมีอาคารพิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหินขนาดใหญ่ที่จัดแสดงนิทรรศการ ในตำบลสุรนารี อำเภอเมืองนครราชสีมา ช้างศึกดำบรรพ์มีการอนุรักษ์แหล่งพบมากกว่า 20 ไร่

และจัดภูมิทัศน์ของข้างดึกดำบรรพ์ รวมทั้งมีพิพิธภัณฑ์ในอำเภอเฉลิมพระเกียรติและอำเภอเมืองนครราชสีมา ส่วนไดโนเสาร์มีโครงการอนุรักษ์แหล่งและจะจัดสร้างไดโนพาร์คในพื้นที่กว่า 500 ไร่ ในตำบลโคกกรวด รวมทั้งมีพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ในตำบลสุรนารี อำเภอเมืองนครราชสีมา

ไม้กลายเป็นหินขนาดใหญ่ในป่าไม้กลายเป็นหินบ้าน
โกรกเดือนห้าขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางบริเวณโคน
1.80 เมตร ยาว 8 เมตร

ภูมิทัศน์ของข้างดึกดำบรรพ์ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำมูล
ตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

โครงการไดโนพาร์ค (Dino Park) ตำบลโคกกรวด อำเภอเมืองนครราชสีมา

9. การศึกษา

จีโอพาร์ค ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาวิจัยและการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์โลกและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นพื้นที่ท้องถิ่นจีโอพาร์ค เพื่อให้ได้องค์ความรู้ท้องถิ่นที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล โคราชจีโอพาร์คจึงมีผลงานการค้นพบใหม่ ๆ ที่ตีพิมพ์ในระดับนานาชาติ เช่น ไดโนเสาร์อิกัวโนดอนต์ “สิรินธรนา” สกุลใหม่ของโลก มีเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโดยทำ MOU มีการจัดตั้งโรงเรียนจีโอพาร์คถึง 25 โรงเรียน มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น “โคราชจีโอพาร์ค” พร้อมการอบรมครู นักเรียน ไกด์ มีการจัดค่าย Geopark Camp ร่วมกับ 2 เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของยูเนสโก คือ **มรดกโลก ผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่** และ**มนุษย์และชีวมณฑล** พื้นที่สวอนชีวมณฑลป่าสะแกราช

เครือข่ายโรงเรียนจีโอพาร์ค

Khorat Geopark Schools

- ๑ 25 โรงเรียน
- ๑ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโคราชจีโอพาร์ค
- ๑ พัฒนาสื่อและอบรมครู-นักเรียนจีโอพาร์ค

ภาพแถลงข่าวพบอิกัวโนดอนต์ “สิรินธรนา”

MOU โคราชกับสตูล โดย 2 ผู้ว่าราชการจังหวัด

10. ภาคิเครือข่ายหรือหุ้นส่วน

การดำเนินงานจีโอพาร์คตามแนวทางยูเนสโก จะเป็นการดำเนินงานแบบบูรณาการกับภาคีเครือข่ายหรือหุ้นส่วนต่าง ๆ เพื่อเป้าหมาย คือ การพัฒนาท้องถิ่นแบบยั่งยืน โคราชจีโอพาร์คได้ดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ศึกษา และการท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ เพื่อเป้าหมายข้างต้นกับทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เช่น กรมทรัพยากรธรณี สนง.ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มรดกโลกผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ พื้นที่สงวนชีวมณฑลป่าสะแกราช จังหวัดสตูลและอุทยานธรณีสตูล ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมา การกีฬาแห่งประเทศไทย สนง.จังหวัดนครราชสีมา สนง.ขนส่งจังหวัดนครราชสีมา หอการค้าจังหวัดนครราชสีมาและหอการค้ากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 เครือข่ายโรงแรมจีโอพาร์ค ร้านอาหารจีโอพาร์ค ผู้ประกอบการรถรับจ้างนครราชสีมา การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) วิสาหกิจชุมชนกาแฟแดงมะไฟ ฯลฯ

11. การสร้างและการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับจีโอพาร์คในต่างประเทศ

สถาบันวิจัยและพิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหินและทรัพยากรธรณีฯ พยายามสร้างและมีส่วนร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับจีโอพาร์คในต่างประเทศ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเพิ่มประสบการณ์ในการดำเนินงานจีโอพาร์ค โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2553 ที่ไปนำเสนอศักยภาพของจังหวัดสตูลด้านฟอสซิลเพื่อจัดตั้งจีโอพาร์คในงานประชุมวิชาการของสมาคมบรรพชีวินวิทยาสัตว์มีกระดูกสันหลัง ที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ และการทำบันทึกความร่วมมือกับเลสวอสจีโอพาร์ค ประเทศกรีซในปีเดียวกัน การศึกษาดูงานด้านจีโอพาร์คที่ฮ่องกง ฮังการี มาเลเซีย ญี่ปุ่น และจีน การร่วมประชุมวิชาการที่จัดโดยเครือข่ายจีโอพาร์คเอเชีย-แปซิฟิก (APGN) ที่จีโอพาร์คซีจินดง ประเทศจีน, 2017 และที่จัดโดยเครือข่ายจีโอพาร์คโลก (GGN) ที่จีโอพาร์คอะดามัลโล เบนตา ประเทศอิตาลี, 2018

การนำเสนอศักยภาพพอสซิลในการเป็นจีโอพาร์คที่
อังกฤษ

การลงนาม MOU กับ Dr.Nickolas Zouros
กรีซ

การลงนาม MOU กับ Dr.Alireza Amrikazemi
อิหร่าน

การศึกษาดูงาน Zigong Geopark ที่จีน

การประชุม APGN ที่ซีจินดง จีน

การประชุม GGN ที่อิตาลี

12. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

จีโอพาร์คมีการบริหารจัดการด้วยวิธีการ “จากล่างสู่บน” (Bottom up) มีการเสริมสร้างอำนาจและให้โอกาสแก่ชุมชนท้องถิ่นในการร่วมคิด ร่วมพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยมรดกทางธรณีวิทยา ธรรมชาติและวัฒนธรรม ได้รับการอนุรักษ์ไปด้วยกัน

บริเวณไทรงามเฉลิมพระเกียรติ ในพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงของลำน้ำมูล ตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ภาคประชาชน นำโดยนายก อบต.ท่าช้าง กำนันและอดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกับทางอำเภอ โดยนายอำเภอ ปลัดอำเภอ โรงเรียนท่าช้างราษฎร์บำรุง ร่วมกันพัฒนาพื้นที่จากสภาพกร้างในปี 2560 กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่และตลาดชุมชน “ลานไทร” บนเส้นทางล่องเรือแพแลกลำมูลของโคราช จีโอพาร์คในปัจจุบัน

สะพานรถไฟและท่าเรือในเส้นทางล่องเรือแพแลกลำมูล

พระราชสิทธิ จำปาโพธิ์ ในบทบาทมัคคุเทศก์ทางธรรม (ชาติ) กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และแหล่งโบราณคดีภาพเขียนสี 4,000 ปี ณ ถ้ำเขาจันทน์งาม อำเภอสีคิ้ว

อดีตกำนัน นายเสริม อยู่คำ ในบทบาทหมัคเทศก์ อาวุโสจิตอาสาและเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน ธรรมชาติและวิถีชีวิตสองฝั่งลำมูลในตำบลท่าช้าง นำเที่ยวและอธิบายด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจ

กลุ่ม ด.เด็กเฮ็ดดี 13 คน อายุ 3-15 ปี กับการร้อง เพลงหมู่ การแสดงหุ่นมือ บนผายายเที่ยง อำเภอสี่คิ้ว เพื่อบอกกล่าวถึงที่มาของชื่อผายายเที่ยง การอนุรักษ์ป่าบนผายายเที่ยง และความภาคภูมิใจที่มีต่อท้องถิ่นที่เขาอาศัยอยู่

13. การท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ (Geotourism)²

เป็นกิจกรรมสำคัญของจีโอพาร์คที่ดำเนินการโดยชุมชนในท้องถิ่นของตน โดยควรจะสามารถจะอธิบายเชื่อมโยงแหล่งธรณีวิทยา ธรรมชาติอื่นและวัฒนธรรม ที่ร่วมเส้นทางท่องเที่ยวเดียวกันได้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเขาสดกับหินทราย หรือหินทรายกับป่าเต็งรังหรือปราสาทหิน คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์” ในที่นี้จะหมายรวมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geological Tourism) ด้วย เพราะธรณีวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของธรณีภาคอันเป็น 1 ใน 5 ภาคของโลกทางภูมิศาสตร์ ที่เป็นโลกซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ Geotourism ตามแนวทางของยูเนสโก และสอดคล้องกับ 5 ภาคที่เป็นที่มาของแถบโค้งโลโก้จีโอพาร์คโลกยูเนสโกด้วยกัน

² Geotourism หมายถึง การท่องเที่ยวที่สนับสนุนหรือส่งเสริมลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่โดดเด่นของสถานที่ ทั้งในด้านธรณีวิทยา สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุนทรียภาพ มรดก และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนที่อาศัยอยู่

จาก 1. Tourtellot, 2011. UNESCO'S Geopark “Clarify” Geotourism ใน blog.

Nationalgeographic, org.

2. Arouca Geopark, Portugal, 2011. Geotourism ใน www. Geoworldtravel.com

จากควาสตาในท้องถิ่น) ตลาดน้ำฉ่า (ศึกษาวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงของลำตะคอง เกลือสินเธาว์และโบราณวัตถุแห่งหินกรวดมนในท้องลำนน้ำ) แหล่งร่องเรือแพแลลุ่มลุ่มตำบลท่าช้าง (ศึกษาวิถีชีวิตและธรรมชาติ 2 ฝั่งมูล จุดบรรจบของลำตะคองกับลำมูล อนุสรณ์สถานไม้กลายเป็นหิน ร.6 ไทรงามเฉลิมพระเกียรติบนที่ราบน้ำท่วมถึง ตลาดลานไทรที่มีผลิตภัณฑ์สัมพันธ์กับลำมูล) เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์ จะช่วยสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนท้องถิ่น พร้อมกับการที่ชุมชนท้องถิ่นพยายามเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นตนทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมมากขึ้น เพื่อสร้างความเป็นเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ในแหล่งท่องเที่ยว สุดท้ายคือ คนในชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจในมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เกิดความรู้สึกรักและหวงแหนและปรารถนาปกป้องรักษามรดกทางธรณีวิทยา ธรรมชาติอื่น ๆ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนให้คงอยู่ยั่งยืนนาน และนี่ก็คือ เป้าหมายการจัดตั้งจีโอพาร์คโลก 500 แห่งทั่วโลกของยูเนสโก ด้วย

14. สรุป

โคราชจีโอพาร์ค คือ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ในบริเวณลุ่มน้ำลำตะคองตอนกลางถึงตอนล่าง ครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอของจังหวัดนครราชสีมา (อำเภอสีคิ้ว สูงเนิน ขามทะเลสอ เมืองนครราชสีมาและอำเภอเฉลิมพระเกียรติ) มีความแตกต่างจากจีโอพาร์คโลกที่มีอยู่ 147 แห่งทั่วโลก คือ เป็นดินแดนแห่งควาสตาและฟอสซิล (Cuesta & Fossil Land)

โคราชจีโอพาร์ค พัฒนาต่อยอดและขยายจากสถาบันวิจัยและพิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหินและทรัพยากรธรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เฉลิมพระเกียรติ ที่ดำเนินโครงการในระยะแรกมาตั้งแต่ พ.ศ. 2537 โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ด้วยการสนับสนุนจากกระทรวงอุตสาหกรรม กรมทรัพยากรธรณีและจังหวัดนครราชสีมา ต่อมาใน พ.ศ. 2558 เมื่อจังหวัดนครราชสีมาประกาศจัดตั้งอุทยานธรณีโคราชหรือโคราชจีโอพาร์ค สถาบันวิจัยและพิพิธภัณฑ์เป็น 1 ใน 35 แหล่งธรณีวิทยา ธรรมชาติและวัฒนธรรม ใน 5 อำเภอของโคราชจีโอพาร์ค และใน พ.ศ. 2560 จังหวัดนครราชสีมา โดยคณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีโคราช ที่นำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา (นายวิเชียร จันทรโณทัย) เห็นชอบให้สถาบันวิจัยและพิพิธภัณฑ์ฯ เป็นที่ตั้งสำนักงานโคราชจีโอพาร์ค ที่ทำงานประสานการพัฒนาทั้งแหล่งชุมชนท้องถิ่นในแหล่งธรณีและอำเภอทั้ง 5 อำเภอ และในปีต่อมาได้ประกาศเป็นวาระจังหวัด “อุทยานธรณีโคราชสู่อุทยานธรณีโลกยูเนสโก” ที่ประสงค์ให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนช่วยกันขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายวาระจังหวัดดังกล่าว

ปัจจุบันโคราชจีโอพาร์ค ได้ผ่านการประเมินทางวิชาการและภาคสนาม จากคณะกรรมการส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งธรณีวิทยาและจัดตั้งอุทยานธรณี ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้มีมติเห็นชอบให้โคราชจีโอพาร์คเป็นอุทยานธรณีประเทศไทยหรือจีโอพาร์คระดับประเทศแห่งที่ 2 ต่อจากอุทยานธรณีสตูล เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2561 ที่ผ่านมา การดำเนินการต่อไป คือ การนำเสนอของ

คณะกรรมการส่งเสริมฯ ดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อขอความเห็นชอบในการส่งเอกสารสมัครจีโอพาร์คโลก ต่อยูเนสโกที่กรุงปารีส โดยต้องแจ้งความจำเป็นในการสมัครก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม 2562 ส่งเอกสารสมัครและแบบประเมินตนเองตามแบบฟอร์มของยูเนสโก ภายในเดือนพฤศจิกายน 2562 และหากทางยูเนสโกเห็นชอบในเอกสาร จะเสนอให้คณะกรรมการ **International Union of Geological Sciences (IUGS)** พิจารณาคุณค่าทางธรณีวิทยาในระดับนานาชาติ ก่อนการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญอิสระไม่ต่ำกว่า 2 คน มาประเมินภาคสนาม โคราชจีโอพาร์ค ช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม 2563 และจะมีการประกาศผลผ่าน/ไม่ผ่าน/ปรับปรุง แก้ไข โดยคณะกรรมการสภาจีโอพาร์คโลก ราวเดือนเมษายน 2564 ดังนั้น ความสำเร็จของการจัดตั้งจีโอพาร์คโลก ยูเนสโก (UNESCO Global Geopark) จึงขึ้นอยู่กับทุกภาคส่วนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ที่จะร่วมด้วยช่วยกัน และหากสำเร็จประเทศไทยและจังหวัดนครราชสีมาจะได้ชื่อว่า เป็น “ดินแดนแห่ง 3 มงกุฎทางธรรมชาติของยูเนสโก” หรือ “The UNESCO Triple Crown of Nature ” ประเทศที่ 3 ของโลกต่อจากเกาหลีใต้และจีน เพราะใน 1 จังหวัด มีโปรแกรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของยูเนสโก ครบทั้ง 3 โปรแกรม คือ มรดกโลก (กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่) มนุษย์และชีวมณฑล (พื้นที่สงวนชีวมณฑลป่าสะแกราช) และจีโอพาร์คโลก (โคราชจีโอพาร์ค)

15. เอกสารอ้างอิง

- ภคภรณ์ สิงห์ศิริวรกุล, 2560. รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง **แผนบริหารจัดการกิจกรรมเพื่อรับการตรวจประเมินอุทยานธรณีโคราชโดยยูเนสโก** มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. 208 หน้า
- ราชบัณฑิตยสถาน, 2544. **พจนานุกรมศัพท์ธรณีวิทยา** อรุณการพิมพ์ กรุงเทพฯ. 374 หน้า
- Duangkrayom, J., Wang, S., Deng, T., and Jintasakul, P., 2016. **The First Neogene record of Zygodontomys, (Mammalia, Proboscidea) in Thailand : implications for the mammutid evolution and dispersal in Southeast Asia.** Journal of Paleontology. DOI : 10.1017/jpa. 2016. 143 : 1-15
- Parry, J.T., 1996. **The high terrace gravels, Northeast Thailand : a re-evaluation and an integrated theory of their origin.** Z. Geomorph. N.F. 40 : 145-175